

Barrancs i torrents: cursos fluvials menors (i II)

Carles Domingo

La temporalitat en què s'esdevé la fluència d'aigua d'un curs fluvial i l'extensió de la conca són els dos paràmetres que es tenen en compte per a anomenar aquest curs d'una manera o d'una altra. En aquest article s'estudien els noms referits a cursos de temporalitat esporàdica i extensió limitada.

La tercera situació a considerar en el sistema lexical referit als cursos fluvials és la conjunció d'una extensió limitada de conca amb una circulació esporàdica de l'aigua. Amb el benentès, però, que aquesta, quan s'esdevé, pot ésser d'una enorme intensitat, en funció del règim pluvial propi del clima mediterrani.

Els mots que s'ajusten més a aquests trets són **torrent** i **barranc**. Tots dos són alhora hidrònims i orònims, és a dir, anomenen el curs fluvial en si i també la depressió que aquest excava. En general, però, en *barranc* predomina el valor d'orònim i, en canvi, en *torrent* molt sovint tan sols hi és present el valor d'hidrònim. I és que en el concepte de *barranc*, hom no pot mai deixar de parlar esmentant la intensa acció erosiva que exerceixen les seves aigües, sovint desbocades, en la pròpia conca. Els indrets per on passa el barranc mostren sovint abundància de roques i timbes i la terra que hi resta es veu aixaragallada. No fa estrany, doncs, aquest decantament vers el valor d'orònim.

Segons Coromines, en el concepte actual de *torrent* se serva intacte el significat del seu ètim llatí, el participi present del verb *torrere*, *torrens -ntis*, que vol dir 'el que es resseca, el que

Una típica rambla de la comarca de l'Alcoià

queda eixut'. En efecte, sempre que vols considerar els components semàntics de la unitat lèxica que és *torrent* és difícil que, en primer lloc, no hi retreguis la intermitència del corrent; en definitiva, el fet de l'eixutor habitual de la llera, més que no pas l'efecte d'excavació que provoca indubtablement la revinguda del torrent. A l'esment de tal conseqüència se sol destinar més aviat el derivat *torrentera*, 'llit de torrent', però també 'llarga depressió per on, en temps de pluja, passa un corrent d'aigua'.

Si bé *barranc* i *torrent* són mots coneguts arreu del domini de la llengua, el primer, en la toponímia almenys, és més usat en el català occidental (si més no, com més anem cap a ponent o migjorn, més present es fa) i *torrent*, en canvi, en el català oriental. Segons Moreu-Rey, *barranc* hauria penetrat pel sud, a través de València, o per l'oest, a través d'Aragó, en dates relativament tardanes, i hauria anat progressant cap al nord-est, substituint-hi sovint l'apel·latiu *torrent*. Mallorca, Eivissa i l'Alta Cerdanya, amb les valls humides del Gironès i la Garrotxa, són, segons Coromines, els indrets que presenten un mínim del terme *barranc*.

No pertot arreu els barrancs i els torrents són cursos d'aigua habitualment secs. A la Vall d'Àger, als pobles de la Conca Deçà (és a dir, els pobles de la Conca de Tremp situats a la dreia de la Noguera Pallaresa; per tant, a l'obaga del Montsec d'Ares) i a les valls formades per la serra de Sant Gervàs, els barrancs poden portar aigua tot l'any. Així mateix, els trams muntanyencs dels barrancs que trobem des del Camp de Tarragona a la Plana de Castelló són barrancs amb aigua, no sempre intermitent, si bé, aleshores, «poca», diu Coromines. I pel que fa a *torrent*, tenim, per exemple, que a la Baronia de Rialb (Segre mitjà) hom considera que els torrents sempre ragen, al contrari dels *barrancs*, que només ho fan després de ploure.

De tota manera, en el significat de *torrent* sempre hi té un paper ineludible la noció de 'corrent d'aigua'. Ordinàriament, un corrent d'aigua impetuós per bé que esporàdic –ja que advé només després d'una ploguda intensa–, però també qualsevol corrent característicament abundós d'aigua pot ser anomenat *torrent*. *Torrent*, doncs, també és la correntia d'una gran massa d'aigua. Verdaguier explica dels rius de Bèlgica, en passar per aquest país tornant de Rússia, que la gent d'allí, «per més

aprofitar l'aigua, i això que en tenen més que nosaltres, giren lo torrent quan los convé, o el decanten ab rescloses de pedra o de planxes de ferro, d'on no se n'escapa una gota» («A vol d'aucell»).

Recs i rases

Ací considerarem conjuntament aquests dos mots, perquè els cursos fluvials menors que anomenen presenten comuns els aspectes essencials, de manera que els podríem tenir perfectament per sinònims, si bé les àrees d'ús no coincideixen; de fet, serien el que els lingüistes en diuen *geosinònims*.

D'entrada, a molts, potser, aquests mots no els deuen evocar cap accident geogràfic natural. *Rec* serà associat més aviat amb el regatge, i *rasa*, amb assumptes, per exemple, d'anivellaments, potser com un terme relacionat amb la terminologia tècnica de la construcció o pertanyent-hi. Les accepcions topogràfiques de què ara fem qüestió es troben, però, ben arrelades en els indrets on es manifesten; aquests indrets no són pas reduïbles a uns determinats àmbits locals ni fins i tot comarcals, ans abasten extensions de terreny considerables i, altrament, la repercussió en la toponímia és molt general i gens defallent l'ús en la parla viva dels dits indrets.

De fet, les mencions més antigues que tenim de *rec* (*rego*) no avalen cap accepció relacionada amb el regatge; sí sovint, en canvi, amb el món dels molins: amb aquesta paraula s'esmenta el canal que hi condueix l'aigua. En els documents de segons quins llocs, però, abunden encara més les accepcions que identifiquen *rec* amb *xaragall* o *rierol*. I és precisament aquesta darrera accepció la que trobem avui en els topònims en els quals *rec* fa d'apel·latiu genèric. Hi afegiríem en tot cas (si més no, en els indrets on aquesta denominació es troba més desenvolupada) que un *rec* és un 'curs fluvial menor, sovint subafluent, que es caracteritza especialment perquè és de poc desnivell'; un curs d'aigua tranquil, al contrari del potencialment tumultuós que és el del *torrent*. El *rec de Gospineda*, a les muntanyes de Sant Martí de Sobremunt (Lluçanès), discorre per una valleta poc abrupta, en comparació amb la vall on desaigua, el torrent conegut significativament per *Torrent de l'Infern*. En aquest sentit, cap a les comarques del nord-est, a l'Alt Empordà, per exemple, *rec* s'oposaria a *còrrec*, perquè el tret distintiu

d'aquest en fóra precisament el valor oposat, o sia el caràcter rost, o *rostària*, que en diu Enric Valor.

Diríem que *rec* com a terme fluvial és propi a Catalunya de totes les contrades muntanyoses centrals a l'est del Llobregat. L'interfluvi entre Llobregat i Segre sol ser ocupat per *rasa*, amb un valor anàleg, si bé *rec* reapareix en algun punt escadusser de la Segarra (Torà) i al sud del Solsonès (Pinós). *Rec* també el podem trobar a Tor de Vallferrera (Pallars Sobirà), als costats de l'Ebre (*rec de Bast –bar-*

Barranc de la Vall d'Assua (Pallars Sobirà)

ranc de Rec de Bast, a l'Atlas Topogràfic de Catalunya— a Garcia, el qual és un curs d'aigua intermitent) i a la Vall d'Albaida (rec del Port). Per a alguns altres recs, que Coromines reporta de l'Alcoià i Mallorca, ell mateix no exclou que la paraula provingui d'un ús per a regatge.

Cap al Camp de Tarragona la noció de rec s'acosta resoludament a la de *sèquia*, és a dir, a 'canal de regatge', tal com, per una altra part, defineixen rec els diccionaris conven-

cionals, tant el del IEC com el de l'Enciclopèdia.

De fet, el sentit primer de *rec*, és a dir, el sentit de 'depressió del terreny' que se serveix a les zones muntanyoses centrals i del nord-est, no solament té poc a veure amb el regatge, sinó que és probable que tampoc no es refereixi a cap mena de flux d'aigua. Pot ser simplement un terme pur del relleu, com ho corrobora, sens dubte, el nom de *rec* que tenen a la costa de Llevant de Barcelona, i més enllà fins a l'extrem nord, unes depressions longitudinals del relleu submarí que es troben mar endins perpendiculars a la línia de costa.

En aquest sentit, més de 'solc' que de 'canal de desaigüe', es deuen haver de prendre, per exemple, els recs de l'Alta Cerdanya, que esmenta Coromines, els quals caracteritza dient que són torrents muntanyencs d'«enorme desnivell». I potser encara més la generalització que hom fa al Capcir del nom de *rec* per a qualsevol depressió fluvial, tan sols que no sigui de les cabdals, que llavors en diuen *riberes* (*ribera d'Aude*, per exemple), o molt rostes, que en aquest cas denominen *llisses* i es fan servir per a estimar els troncs.

La *rasa*, com hem dit adés, equivaldria al *rec* en els genèrics per als topònims dels cursos fluvials menors d'unes determinades característiques en gairebé la totalitat de les contrades muntanyoses situades a cavall entre el Llobregat i el Segre. L'àmbit d'ús començaria al sud del Cadí i comprendria l'alt Cardener amb el Segre mitjà, tot el nord-est de la Segarra amb l'altiplà de Calaf i a Santa Coloma de Queralt viraria cap a ponent per a estendre's per l'Alt Camp i la Conca de Barberà, si més no fins a Montblanc; al sector central de les muntanyes de Prades l'ús d'aquest mot seria generalitzat.

Hi hauria uns indrets privilegiats quant a la freqüència d'ús. N'esmentarem la Vall de Lord, la serra de Pinós i en general la resta de relleus del vessant oriental de l'interfluvi Segre-Llobregat situats entre el santuari del Miracle i Santa Coloma de Queralt. També la part de llevant de la Conca de Barberà i la rodalia de Valls.

Podríem considerar com a punts extrems de l'ús de *rasa*, Mont-roig del Camp pel cantó meridional (*rasa dels Rucs*, *rasa del Comú*), Bellmunt del Priorat per la banda oest i Súrria devers l'est, amb la *rasa de la Bassa* i la *rasa del Guerxo*, que desaigüen al Car-

denar per l'esquerra. Coromines està convençut de la presència de *rasa*, anant cap al nord, fins a Andorra i afirma que al País Valencià, a l'Alcalatén, se'n reprèn l'ús, sense transcendir, però, en la toponímia, llevat d'alguna excepció, com és ara la *rasa de la Palafanga* a l'Alcora.

La definició de *rasa* que fa el món de la construcció —'excavació llarga i

«Torrent», més usat en el català oriental, sempre sol incloure la noció de 'corrent d'aigua', normalment impetuós però esporàdic

estreta que hom fa en el terreny, en fer, per exemple, els fonaments d'un edifici— pot servir també per a la *rasa* topogràfica, si bé tot posat a una escala més gran. Una *rasa* és un corrent d'aigua que passa pel fons d'un barranc més aviat estret i pregon. Les rases que baixen de Busa cap al Cardener o l'aigua d'Ora són corrents d'aigua que corren en valls llargues i estretes. I les que ho fan en terreny més o menys pla són corrents que discorren pel fons d'una mena de solcs o excavacions, que són talment trinxeres obertes al pla. De fet, constitueixen sovint petits obstacles que cal superar amb un considerable puja i baixa, que diu Coromines.

Una cosa totes les rases tenen en comú: que són, com els recs, cursos d'aigua de pendent escàs. Això entès, és clar, en relació amb el pendís mitjà dels corrents d'aigua anàlegs de la comarca. Una *rasa* a Saldes, al peu del Pedraforca, no té tant de pendent com un torrent del mateix indret; però probablement en té més que molts dels cursos anomenats *torrents* d'indrets més plàcids.

Les rambles

En la toponímia valenciana i de la conca del Matarranya hom dona sovint el nom de *rambla* als cursos d'aigua intermitents i esporàdics que en uns altres llocs solen ser anomenats simplement *rius secs* o *rieres seques*.

Les **rambles** presenten com a nota característica uns arenys amplis, per entremig dels quals no sol passar gairebé mai aigua, si més no superficialment; però quan esporàdicament n'hi circula, els sol aprofitar del tot. Precisament l'escampall de còdols de totes mides i grava que mostren, no és sinó un testimoniatge d'aquesta circulació convulsa, copiosíssima per bé que efímera. És a dir, d'una circulació que, quan es produeix, sol ser com la d'una revinguda d'aigua.

De fet, el significat originari de *rambla*, d'acord amb l'ètim àrab, és el de 'arenys, sorral'. Areny o codolar, que escau, però, que es trobi en la depressió allargassada que marca el canal de desguàs de tota la contrada. Per això, aviat n'és ampliat el significat al de 'curs d'aigua que tan sols en porta quan plou'. Així mateix, el fet que dugui aigua solament molt de tant en tant i, doncs, que s'ofereixi habitualment com un lloc ample on poder deambular còmodament, sense trobar gaire entrebancs, explica la transició devers el significat de 'passeig urbà principal' que té *rambla* en totes les nostres viles i ciutats.

De tota manera, el significat encara sense desenvolupar, simplement de *codolar* o *arenys*, es pot trobar encara en alguns topònims del País Valencià. Així, per exemple, Coromines reporta de Castelló de la Ribera (Ribera Alta) una *rambla del Tio Gallego*, que diu que no es tracta pas de cap curs fluvial, sinó tan sols d'un determinat sorral que hi ha en un punt concret del llit del riu d'Albaida. L'il·lustre filòleg observa, tanmateix, que en aquestes rambles peculiars es dona sempre la conjunció sorral i aigua; al més sovint es tracta de codolars o munts de rocs que tenen aigua a tocar o bé al seu abast.

Tot amb tot, com reconeix el mateix Coromines, el concepte fluvial de *rambla* és el que predomina al País Valencià, sobretot al nord. En efecte, és al nord, excavades en el muntanyam del sistema ibèric, on probablement ens toparem amb més cursos d'aigua anomenats *rambles* i on, a més, hi ha les rambles de conca més extensa. Així, posem per cas, trobem la *rambla de la Viuda*, afluent per l'esquerra del Millars (poc abans de desembocar aquest riu al mar, entre Castelló i Vila-real) i formada pròpiament per la unió del riu de Montmeló i la rambla Carbonera; aquesta, la rambla Carbonera, davalla de la mola d'Ares, i el riu de Montlleó neix a l'Aragó, prop de la frontera, i recull les aigües dels estreps septentrio-

nals del Penyagolosa, el cim més alt de tot el País Valencià. Tenim així que tot un extens rodal intern del centre de la regió de Castelló (que abraça les comarques de l'Alt Maestrat, l'Alcalatén i la Plana Alta) és drenat per aquest conjunt fluvial que és construït, almenys en un terç, per *rambles*.

De vegades els autors no es posen d'acord a atribuir o no la categoria de

Actualment al País Valencià, «rambla» suggereix la conjunció de sorral i aigua

rambla a un determinat curs d'aigua de fluència intermitent. Les discrepàncies acostumen a ser entre *riu* i *rambla*. Així, per exemple, i suposem per un lapsus, Coromines esmenta entre les rambles castellanenques la de Montlleó, curs fluvial anomenat de forma inveterada *riu*, com testimonia tota la documentació que ell mateix aporta en referir-s'hi. I en un cas contrari tenim el *riu de Gallinera*, que drena la vall homònima, contrada situada a la zona de contacte entre la Safor i la Marina Alta. Aquest corrent fluvial en la GEC és esmentat com a *rambla* i, en canvi, Coromines, seguint Cavanilles, en diu *riu*.

Tanmateix cal tenir en compte que hi ha més d'un cas de curs fluvial discontinu, amb trams amb aigua i amb trams sense: amb trams que és un riu i amb trams que és una rambla. La toponímia menor (o, diguem-ho d'una manera més exacta, de detall, perquè no es descuida de trobar nom a tota mena d'accidents, ni a aquells que, potser vistos de fora estant, semblen ínfims) ben sovint reflecteix això perfectament. Així, el curs inicial del riu Gorgos o riu de Xaló —un dels riuets que s'obren pas per entremig de les muntanyes bètiques que configuren el sortint del cap de la Nau— és també una rambla, la *rambla de Fomorca*, que diuen a Castell de Castells (Marina Alta).

Apuntem, finalment, que el sistema hidrogràfic de la rambla té com a primer esglaó el barranc. El barranc és qui li recull l'aigua, i la rambla és el conducte evacuant natural, preparat per a endur-se aquesta aigua directament cap a mar o a un darrer col·lector de més rang, el riu.

Les clamors

L'adequat escurrim de les aigües superficials és un problema que tota terra plana amb desnivells ínfims necessita tenir resolt si no vol veure's entollada o convertida en aiguamoll en temps de pluja. A les nostres planes de ponent —si més no al Segrià i a la Llitera— abans, aquest entrebanc s'arranjava aprofitant els cursos fluvials naturals que hom anomena **clamors**.

Aquest nom al·ludeix directament a la remor clamorosa que hi fan les aigües quan hi passen tumultuosament, cosa que sol sovintejar en època de pluja. Perquè, incerts però únics col·lectors en una gran extensió plana, forçosament, ni que la pluja sigui minsa, el cabal d'aigua, que al final s'hi aplega, arriba a ser molt copiosos. Aclarim que les clamors no tenen cap més font d'alimentació que l'aigua de pluja.

L'horitzontalitat gairebé absoluta del terreny fa que sovint llur conca quedi poc definida i el llit fluvial poc marcat. Arran de tot plegat, actualment han quedat desnaturalitzades en gran part pel desenvolupament intens de les xarxes de regatge, amb la proliferació de sèquies i de canals de desguàs. Fins i tot la clamor més famosa, la *clamor d'Almacelles*, *clamor Amarga* o simplement *la Clamor*, avui dia és aprofitada parcialment per a recollir l'aigua sobrant del canal d'Aragó i Catalunya. Actualment, diu Joan Tort, sembla més un col·lector de les aigües de reg, obert artificialment entre els camps, que no pas un curs d'aigua natural.

Val a dir, però, que a les terres d'Urgell ja d'antic hom entén també per *clamor* 'l'eixugador (*eixaugador*) o vall practicat per a eixugar l'aigua excessiva dels camps' o, fins i tot, 'el punt per on surten les escorialles dels recs'.

Abans de les transformacions agràries actuals, no cal dir, però, que les clamors no devien passar tan desapercebudes. L'any 1305 Jaume II en va triar una, la d'Almacelles, per a fer de partió termenera entre el Regne d'Aragó i el Principat de Catalunya.

Els reguers

A les planes àmplies de ponent els col·lectors naturals de les aigües superficials són coneguts, així mateix, amb el nom de **reguers**. En aquest sentit, *reguer* concorre amb *clamor*, però *clamor* és un mot tan sols de la part de plana situada més cap a po-

La famosa clamor d'Almacelles (Baix Cinca)

nent i, en canvi, *reguer* ja el podem trobar als confins amb la Segarra. *Reguer*, però, és un mot polisèmic, una paraula que presenta diversos significats. De fet, és un terme present en la toponímia de totes les terres del domini de la nostra llengua; que no indica, però, una identitat ni cap analogia clara entre els llocs que el tenen per nom. Es pot dir *reguer*, posem per cas, des d'una sèquia fins a un torrentet per on passa poca o molta aigua, des d'un prat situat en lloc aigualós a unes peces de conreu que siguin de regadiu, des del xaragall d'un conreu erosionat per l'aigua a una petita vall. Una cosa, tanmateix, tenen en comú tots aquests indrets heterogenis que hom ha convingut a dir-ne igualment *reguers*: la incidència de l'aigua, sia perquè hi és present o en són un conducte, sia perquè si són com són és perquè hi ha intervingut.

Doncs els reguers que ara ens interessen són els que fan de conductes naturals per on s'acorrueu les aigües d'un determinat paratge. En el cas dels reguers urgellencs són cursos fluvials on l'aigua circula esporàdicament (en realitat, tan sols quan plou), però sense que s'hi pugui atormentar, car l'escàs desnivell no ho permet. Per altra part, el pagès de vegades els utilitza per a evacuar-hi l'excés d'aigua de regatge que podria entollar els conreus.

Els reguers de contrades més humides poden dur sempre aigua. Així, si més no, ho assegura Coromines per als reguers pirinencs i pre-pirinencs.

Alguns dels cursos fluvials nascuts als altiplans segarrencs, en arribar a l'Urgell perden el nom que fins aleshores havien dut i hom passa a anomenar-los simplement *reguer*. Així, per exemple, el *riu d'Ondara* o de *Cervera* esdevé *lo Reguer* tan sols en endinsar-se per la plana. La qual cosa indica, altrament, que en aquests trams finals es perd la percepció d'aquests cursos d'aigua com a determinants d'una conca fluvial, esvaïda de fet en les vastituds indiferenciades de les planes ponentines.

En toponímia el genèric *reguer* sovint el trobem sense determinatiu, només amb les formes de l'article masculí, *el* o *lo*. Com si, en el ventall d'indrets de cada terme o àmbit de denominació a anomenar, de *reguers* n'hi hagués generalment tan sols un, talment com si aquest equivalgués al col·lector general de tot el terme, dels quals i amb aquesta categoria és normal que solament n'hi hagi un. No sempre és així, però, i es pot donar el cas que dintre un mateix terme hi hagi més d'un curs fluvial, fins i tot potser pròxims, que mereixi aquest nom. No cal dir que aleshores hom recorre al procediment habitual de diferenciar

topònims anàlegs, d'afegir a l'apel·latiu genèric un determinatiu. Així, per exemple, al terme d'Ivars d'Urgell tenim relativament a prop el *reguer de Montsuar* i el *reguer del Bullidor*.

Còrrecs

Amb aquesta paraula al nord-est del Principat i més enllà de l'Albera són anomenades les conques dels torrents quan són estretes i pendents, o també, potser d'una manera més precisa, les petites valls encaixades i rostes que l'erosió excava en el flanc d'una muntanya. Com veieu, **còrrec** és un mot que pertany bàsicament al lèxic dels accidents del relleu; és, doncs, un orònim, si bé fa referència a un tipus deprimat del relleu, no a un relleu per elevació, sinó per depressió. Ara bé, és un relleu que no és sinó per obra del curs d'aigua que, si més no quan plou, circula pel seu fons. Res no impedeix, doncs, que el nom de *còrrec* pugui estendre's a anomenar per derivació també aquest mateix curs d'aigua. Amb la qual cosa *còrrec* es pot definir secundàriament com el curs fluvial que baixa pel fons d'un solc o barranc obert en un pendent molt rost.

Aquest mot de *còrrec*, al lloc on és viu el sentireu sempre, segons Coromines, amb o oberta, no amb o

tancada, com solen proposar els diccionaris habituals. Això tant al nord-est del domini de la nostra llengua, com hem dit adés, com a les terres de l'Ebre, on aquest mot reapareix. En aquesta zona, però, el significat de *còrrec* no és ben bé el mateix. Com si hagués caigut sota la influència de *escórrer* i *escorranc*, es fa sinònim de *xaragall*, és a dir, 'el curs fluvial menor inicial'.

Els xaragalls

Com diu el *Costumari català* que hem retret al principi, si els rius són com els troncs, les rieres com les beses en què aquests troncs d'arbre es migparteixen i els torrents com les branques, els **xaragalls** no en són sinó els branquillons. És a dir, la més petita manifestació d'aigua acorruada (tanmateix, el curs d'aigua inicial); en resum, el primer acorruament d'aigua que es produeix damunt el terreny.

Com passa en molts dels termes d'aquesta família, *xaragall* tant pot ser considerat un hidrònim com un orònim; n'hi ha una accepció que podríem dir «seca» i n'hi ha una de «molla». Tant pot designar els 'solcs oberts en els vessants de les muntanyes per on baixen les aigües de la pluja torrencial' com els 'corrents d'aigua que hi circulen aleshores'. En principi, un corrent intermitent d'aigua que, quan es produeix, ho fa d'una manera precipitada, saltant fins i tot en cascades efímeres si s'escau; així, si més no, és com es manifesten els xaragalls per antonomàsia. Ara bé, el nom de *xaragall* es pot estendre a reguerons o escorrancs formats en indrets de poc desnivell, és a dir, en llocs que, quan s'hi activa la circulació d'aigua, aquesta circulació no hi pot pas ésser gaire revinguda. Massó i Torrents, en «Croquis pirinencs», fins i tot en diu *xaragalls* dels petits corrents d'aigua de fluència lenta que s'amaguen sota l'herbei espès dels prats aigualosos de l'alta muntanya, és a dir, dels escorrancs de les molles, aiguals o feners.

De tota manera el nom de *xaragall* per a un corrent d'aigua sol suggerir ímpetu torrentós en la fluència, del qual ímpetu cal esperar, per força, uns efectes erosius prou intensos perquè puguin passar desapercibuts. Això sí, sempre amb el benentès que aquesta fluència

del xaragall només es manifesta quan plou.

L'acció erosiva del xaragall pot haver estat tan intensa que, al terreny, s'hi pot haver excavat talment com un petit barranc. Aquests xaragalls tan desenvolupats poden arribar a tenir nom, un nom compost toponímic, on *xaragall* fa de genèric i hi ha un determinatiu individualitzador per a distingir dels altres aquest xaragall concret.

Un «xaragall» és un corrent intermitent d'aigua que es produeix d'una manera precipitada, saltant fins i tot en cascades efímeres

D'aquests xaragalls amb nom, Coromines n'ha trobats a l'oest del Montseny, per tot el Moianès, i també a Mallorca (aquí més aviat a les zones de plana). Personalment n'hem trobat al Vallès, a la rodalia de Castellar del Vallès (*xaragall de Fuió*, *xargall dels Pins*).

El mot *xaragall* presenta nombroses variants: *aragall*, *argall*, *xargall*, *saragall*, *sargall*, *aixergall*, etc.

Aragall, que seria la forma primitiva, es troba a la Segarra i terres limítrofes i al nord del Berguedà. Es devia haver usat bastant més ençà, perquè toponímicament el trobem fins i tot a prop de Barcelona i encara a l'Empordà. Per exemple, un dels cims més alterosos, més importants, de les serres d'Ordal es diu *la Creu de l'Aragall*.

Argall és propi de devers on conflueixen els grans rius de ponent, de les poblacions Mequinensa, Nonasp, Menàrguens...

Xargall es troba al Moianès i al Vallès.

Saragall i **sargall** són formes pròpies de les Balears. El primer de Mallorca i *sargall* de Menorca.

Aquesta forma, sense la vocal medial, la trobem també al Maestrat i, encara, més cap a migjorn.

Finalment, **aixergall** i **aixeragall** es troben devers la regió de l'Ebre. La e de la segona síl·laba postula

que el verb hauria de ser transcrit *eixaragallar* més que no pas *aixaragallar*, com surt en tots els diccionaris. La e de la segona síl·laba s'hi hauria traslladat des de la primera, que no fóra sinó el prefix llatí *ex*. Aquest *ex* s'hauria adjuntat a *aragall* en formar-se el verb, talment com de *erm* surt *eixermar*, o de *orb*, *eixorbar*.←